

STUDIA Z BADAŃ

Katarzyna Dmitruk-Sierocińska

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Adam Krasnosielski

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

(Nie)bezpieczna szkoła

Wprowadzenie

Szkoła pełni niezmiernie ważną funkcję w rozwoju każdego dziecka. Rola, jaką odgrywa w społeczeństwie, skupia się nie tylko wokół kwestii edukacji, nauczania, a zatem poszerzania wiedzy dziecka, ale swoim zadaniem wykracza daleko poza rozwój intelektualny ucznia! Dzieje się tak ponieważ, instytucja ta obejmuje również strefę rozwoju społecznego i emocjonalnego, na polu którym realizuje ona równie ważne (o ile nie ważniejsze) cele w formowaniu „ja” każdego człowieka. Dlatego też mając na wadze walory intelektualne, jak i wychowawcze, szkoła kształci i kształtuje młode pokolenie¹. To właśnie z tego powodu istotne jest, aby czas, jaki dziecko w niej spędza, został w pełni wykorzystany, jako podstawa stanowiąca stabilną podbudowę przyszłego funkcjonowania każdego podmiotu².

Czas szkolny, to okres sprzyjający nawiązywaniu relacji koleżeńskich, rozwijania pierwszych przyjaźni, miłości. Bogactwo interakcji, jakie zachodzą między dziećmi, charakteryzuje się dużą intensywno-

---

¹ Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki*, WSiP, Warszawa 2005, s. 48-77.

² A. Krasnosielski, K. Dmitruk-Sierocińska, „*Nim będzie za późno*” – zapobieganie powstawaniu zjawiska przemocy w szkole, w: „Wychowanie na co dzień”, 2012 nr 3.

nością, zwawością, niejednokrotnie o bardzo głębokim znaczeniu interpersonalnym. Stąd też zachowania te stanowią fundament, na którym opiera się rozwój społeczno-emocjonalnych zachowań³. Niestety nie zawsze mają one pozytywny charakter⁴. Wśród uczniów zdarzają się sytuacje przemocy, zarówno fizycznej, jak i werbalnej. Trzeba zatem zadbać o to, by relacje między rówieśnicze w instytucji edukacyjnej, jaką przecież jest szkoła, miały charakter prospołeczny. Należy niwelować i zapobiegać takim zachowaniom, które mogłyby zaburzyć psychiczny i fizyczny dobrostan dziecka, niszcząc jego poczucie bezpieczeństwa w obecnym stadium rozwoju. Troska o właściwe relacje w takiej placówce wpływa na przyszłą „kondycję” dziecka, a przeżywane przez niego trudne doświadczenia, mogą w niekorzystny sposób przełożyć się na jego funkcjonowanie w kolejnych etapach rozwoju⁵.

Uczniowie prześladowani i prześladowający

Klasa, będąca grupą rówieśniczą, stanowi zbiór indywidualnych, niepowtarzalnych jednostek, mogących między sobą znacznie się różnić. Henry Alexander Murray pisał, że „każdy człowiek jest jak: wszyscy inni ludzie, niektórzy inni ludzie i jak nikt poza nim”⁶. Mając to na uwadze należy pamiętać, że w zespole klasowym uczniowie będą prezentować cechy wspólne dla całej grupy uczniów, jedynie dla niektórych z nich, a także takie, które będą specyficzne wyłącznie dla danego dziecka. Dlatego też mimo niektórych cech wspólnych towarzyszą im cechy charakterystyczne. Z uwagi na to, w każdej klasie bez trudu można spotkać dzieci wyjątkowo spokojne i ciche, jak również pełne energii i głośne, nieśmiałe i odważne aż nadto, skrajnych

---

³ W. Terlecka, *Role społeczne w życiu dziecka przedszkolnego*, w: K. Lubomirska, *Jakość życia dziecka. Relacje pomiędzy dzieckiem, nauczycielem i szerszym środowiskiem społecznym*, Polski Komitet Wychowania Przedszkolnego, Warszawa 1994.

⁴ A. Krasnosielski, „*Dream team*”, czyli jak stworzyć zgraną klasę?, w: „Głos pedagogiczny”, 2012 nr 36.

⁵ A. Krasnosielski, K. Dmitruk-Sierocińska, *Jak skutecznie zniwelować mobbing w szkole?*, w: M. Baranowska-Szczepańska, J. Karwat, *Bezpieczeństwo współczesnego świata. Edukacja, media i kultura*, Maxiscula, Poznań 2011.

⁶ E. Marynowicz-Hetka, *Pedagogika społeczna jako dyscyplina pedagogiczna: stan i perspektywy*, UŁ, Łódź 1998, s. 142.

introwertyków i ekstrawertyków. Przeciwności można by wymieniać bez końca. W związku z tym nieoceniona staje się świadomość nauczyciela na temat różnorodności charakterów poszczególnych podopiecznych. Umożliwia ona bowiem, w sposób świadomy w swojej pracy wychowawczej wykorzystać ten dymorfizm dla ich dobra. Znaczenie wiedzy z zakresu dydaktyki, procesów grupowych, relacyjności oraz pozyskiwania poczucia własnej wartości przez uczniów jest tu ogromne. Stosując ją w praktyce, nauczyciel może łatwiej i z większym powodzeniem kontrolować relacje zachodzące w danym zespole klasowym. Poszczególne cechy osobowości dzieci predysponują do przybrania przez nie „etykiety”, która będzie zwiększała ryzyko odgrywania roli ofiary lub sprawcy zróżnicowanych form agresji. Umiejętna obserwacja indywidualnych właściwości każdego ucznia umożliwia podjęcie działań zapobiegawczych niepożądanym zachowaniom dzieci z jednej strony, zaś z drugiej chroni je przed ewentualnymi ich konsekwencjami⁷.

Niektóre z charakterystyk uczniów zwiększają ryzyko pojawiania się konfliktów w grupie. W przypadku uczniów będącymi ofiarami przemocy, lub mogącymi nimi się stać, można wyróżnić dwie grupy dzieci. Pierwszej - pasywnej grupie ofiar przemocy towarzyszą takie cechy jak: introwersja, spokój, nieśmiałość a także niska sprawność fizyczna. Unikają one zabaw wiążących się z ryzykiem odniesienia obrażeń lub kontuzji. Są to dzieci ciche (milczące), grzeczne, nieśmiałe i lękliwe. Na co dzień wycofane z aktywnego udziału w życiu klasy, starają się po prostu „przeżyć” czas spędzany w szkole. Stanowią tło klasowej wspólnoty⁸. Nie są to jednak jedyne cechy „motywuujące” sprawców agresji do narzucania innym dzieciom roli swoich ofiar. Drugą - prowokującą grupę (potencjalnych) ofiar reprezentują osoby zwracające na siebie uwagę w sposób zupełnie odwrotny do posiadaczy powyżej przedstawionych atrybutów. Często własnym (nieade-

---

⁷ A. Krasnosielski, *Mobbing w środowisku szkolnym – ofiary, sprawcy, skutki*, w: „Dyrektor szkoły”, 2011 nr 5.

⁸ D. Olweus, *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?*, Jacek Santorski & CO, Warszawa 2007, s. 21.

kwatnym do oczekiwań klasy) postępowaniem, przejawiają zachowania niewłaściwe do otaczającej je sytuacji. Poprzez to zwracają na siebie uwagę pozostałych rówieśników. Swoimi odzywkami „zachęcają” do komentowania ich sposobu bycia. Nierzadko powoduje to spostrzeżenie ich jako słabych, niezaradnych i niezdarnych. Taki charakterystyczny sposób postępowania, ściąga na nich złośliwe uwagi i komentarze, a nawet akty agresji fizycznej⁹.

Mimo przeciwieństw, jakie różnią pasywną i prowokującą grupę uczniów, posiadają wspólne cechy. Należą do nich m. in.: niskie poczucie własnej wartości, niska samoocena, „niezdarność”, słaba siła i sprawność fizyczna, jak również brak posiadania bliskich przyjaciół¹⁰. Często uczniowie ci mają niskie wyniki w nauce. Opanowanie przerabianego w danym wieku rozwojowym programu nauczania sprawia im duże trudność¹¹.

Podobnie, jak w przypadku ofiar przemocy, tak i wśród jej sprawców możemy wyróżnić dwie grupy dzieci, przedstawiające przeciwne względem siebie cechy. Pierwszą – reprezentują uczniowie prowokujący. To oni jako pierwsi rozpoczynają proces dręczenia. Zainicjowane przez nich zachowania przemocowe szybko znajdują zwolenników wśród innych uczniów. Okazując wrogość i negatywny stosunek wobec upatrzonych przez siebie osób, pociągają oni za sobą negatywne postawy i zachowania pozostałych rówieśników. To oni stanowią drugą – pasywną grupę sprawców agresji. Przystępują do głównych prześladowców z powodu własnego strachu przed staniem się w przyszłości potencjalnym celem ich ataków. Przybierając rolę prześladowcy, jednocześnie umacniają rolę ofiary dręczonego kolegi, ciesząc się z tego, że to akurat nie oni stali się podmiotem szykan¹². Pasywni sprawcy przemocy podkreślają negatywne cechy uwypuklone przez głównego jej inicjatora. Przez to automatycznie stają się „lepsi” w porównaniu do poniżonej ofiary. Sami jednak nie rozpoczynają tego

---

⁹ A. Krasnosielski, *Mobbing...*, j. w.

¹⁰ Tamże.

¹¹ D. Olweus, *Mobbing...*, j. w., s. 46-49.

¹² A. Krasnosielski, *Mobbing...*, j. w.

typu działań. Pod nieobecność głównego „aktora” nagannyh starć, dzieci te na ogół są grzeczne i koleżeńskie¹³.

Agresorzy, mimo że często będący silni fizycznie, wybierają do prześladowania osoby dużo słabsze. Taka decyzja gwarantuje im utrzymanie swojej pozycji w klasie i zachowanie wizerunku „siłacza”. Starcie z osobą o podobnych predyspozycjach fizycznych mogłoby narazić danego ucznia na utratę swojego wizerunku w oczach rówieśników. Zarówno główni sprawcy agresji, jak i ich pomocnicy odznaczają się wysokim poczuciem własnej wartości, pewnością siebie, złośliwością a także dominacją¹⁴.

Konsekwencje przemocy

Im wcześniej dorośli dostrzegą problem, tym szybciej i efektywniej mogą podjąć odpowiednie kroki. Należy zatem bacznie obserwować każdego ucznia, by nie dopuścić do przykrych następstw społecznych zachowań. Pierwszymi niepokojącymi oznakami, mogącymi świadczyć o problemie agresji w szkole, wobec której dziecko jest bezsilne, są przewiska. Mogą one mieć na celu poniżenie, wyśmianie, obniżenie wartości danej osoby. – Bo bardzo mocno podkreślają jego najsłabsze strony. Również istotnym objawem, którego nie można zlekceważyć, jest proces nieustannego zaczepiania dziecka przez jego rówieśników. Ciągłe „dogryzanie”, czy też niedopuszczanie go przez pozostałych do uczestnictwa w życiu klasy, stanowi o powadze sytuacji. Dziecko izolowane i „odcinane” od grupy, często pograża się w swoich słabościach, z których coraz to trudniej będzie mu się wydostać¹⁵.

Długotrwałe prześladowanie utrudnia prawidłowy rozwój, niszczy potencjał dziecka w stosunku do jego możliwości¹⁶. Zahamowanie kształtowania tego procesu jest równoznaczne z jego regresem.

---

¹³ Tamże.

¹⁴ D. Olweus, *Mobbing...*, dz. cyt, s. 48-49.

¹⁵ K. Dmitruk-Sierocińska, *Bullying wśród uczniów - charakterystyka zjawiska i jego skutki*, w: „Opieka-Wychowanie-Terapia”, 2004 nr 1/2.

¹⁶ K. Dmitruk-Sierocińska, *Bullying w szkole*, w: „Edukacja i Dialog”, 2004 nr 4.

W dodatku, utrzymujące się niekorzystne relacje między rówieśnikami, powodują wyraźne obniżenie jakości życia. Może przejawiać się to m. in. w zaburzeniach łaknienia, snu, a w czasie jego trwania towarzyszącym mu lękiem i niepokojem, co w konsekwencji może skutkować moczeniem nocnym. Kolejnymi niepokojącymi objawami są bóle brzucha, poranne wymioty lub biegunka, bóle głowy, problemy z koncentracją uwagi, skupieniem się, ciągły lęk, nerwica. W skrajnych przypadkach, kiedy dziecko już nie jest w stanie znieść uciążliwych, powtarzających się sytuacji dręczenia może nawet próbować popełnić samobójstwo¹⁷.

Rozwój dzieci w wieku szkolnym rządzi się prawami relacyjności. To za sprawą mechanizmów występujących między rówieśnikami, kształtuje się potencjał wzrastającego podmiotu. Konfrontując się między sobą, wypróbowują własne umiejętności i możliwości. W zależności od ulokowania się na skali porównań, uczniowie doświadczają poczucia bycia „lepszym” lub „gorszym”. Poprzeczka, na której się oprą, będzie zależała od prostych, a czasem nawet absurdalnych czynników. Wyznacznikiem poczucia własnej wartości, czy też godności dziecka jest chociażby większa sprawność fizyczna, wyższa ocena z klasówki, wyższy status ekonomiczny rodziców, czy pochwała ze strony nauczyciela. Równie istotnym elementem może stać się trendy fryzura, markowe ubranie, wyjątkowy plecak czy też modny i drogi gadżet (telefon komórkowy, tablet, itp.).

Proces relacyjności jest naturalnym etapem rozwoju dzieci i opiekun powinien z wyczuciem i wiedzą sterować tym mechanizmem. Niemożliwe jest bycie perfekcyjnym w każdej dziedzinie, bądź też ponosić nieustanne porażki, bez względu na kategorię, jakiej się podejmie. Każdy ma swoje „plusy” i „minusy”. Dziecko powinno wiedzieć, że w jednej czynności może być profesjonalistą a inna będzie jego „piętą Achillesa”, np. doskonale radzi sobie w świecie matematyki, ale taniec jest dla niego zgorą lub jest znawcą fauny i flory a przeżywa katusze na j. angielskim. Każdy uczeń jest specjalistą w swo-

---

¹⁷ Tamże.

im obszarze zainteresowań i laikiem w dyscyplinie, którą się nie interesuje. Jest to naturalne i nie ma w tym nic złego¹⁸.

Świadomość swoich mocnych i słabych stron zapewnia dziecku poczucie bezpieczeństwa. Umożliwia mu doświadczenie pewności, że nawet w przypadku niepowodzenia, podczas próby zmierzenia się z trudnościami, czy z umiejętnościami swoich kolegów nie oznacza, że jest gorszy. Wprawdzie każda nieudana próba osiągnięcia celu pociąga za sobą nieprzyjemne samopoczucie, jednak przypominając sobie wcześniejsze sukcesy, od razu humor poprawia się, a poczucie własnej wartości wraca do odpowiedniego poziomu. Nieodzownym elementem relacyjności jest podatność na opinie innych ludzi. Np. komplementy potrafią wywołać miłe uczucie, a krytyczna uwaga doprowadzić do łez. Jednak opinia, czy osąd z ust drugiej osoby, jest jedynie subiektywną wypowiedzią i w żaden sposób nie odzwierciedla prawdy obiektywnej. Czy, jeśli uczeń usłyszy od swojego rówieśnika, że jest mądry, to czy przybędzie mu więcej mądrości niż miał minutę przed tym komplementem? Czy powiedzenie do drugiej osoby, że jest głupia, spowoduje, że raptem taka się stanie? W zupełności nie. Świadomość tego uniezależnia jednostkę od spostrzegania się (oceniań się) „oczami” innych. Uzależnienie do opinii ludzi, może wprowadzić dużą chwiejność w samopoczuciu młodego człowieka. Bez względu na to, ile pracy i wysiłku będzie wkładał w jakiegokolwiek działanie, będzie je oceniał nie pod względem rzeczywistych efektów własnej pracy, lecz pod kątem uznania i podziwu innych. Skłonność do komplementów lub krytycznych uwag może wprowadzić ogromną niestabilność w percepcji własnej osoby. W przypadku pochwał, dziecko natychmiast „wzrasta”, odczuwa dumę i zadowolenie z siebie, a po chwili, gdy tylko usłyszy negatywny komentarz, odnoszący się do tego samego fragmentu rzeczywistości, automatycznie jego samoocena mocno się obniża¹⁹.

---

¹⁸ M. Kosewski, *Wartości, godność, władza*, Wizja Press & IT, Warszawa 2008, s. 68-71.

¹⁹ A. Krasnosielski, *Funkcja zaspokajania psychicznych potrzeb pracowników w skutecznym zarządzaniu*, w: *Human potencial management in a company. Zbornik vedeckych prac*, Banská Bystrica (Słowacja) 2012.

Przeciwdziałanie agresji

Chociaż szkoła stanowi istotny element w rozwoju dziecka, to nie zawsze staje się jego „przyjacielem”. W myśl tego, co zostało wcześniej opisane, warto zaproponować kilka wskazówek mających na celu zapobieganie i niwelację zagrożenia w społecznym funkcjonowaniu uczniów, jakim niewątpliwie jest agresja.

Zadaniem priorytetowym programu profilaktycznego (choćby ze względu na złożoność problemu należałoby go nazwać programem profilaktyczno- terapeutyczno- dydaktyczno- wychowawczym) jest zapewnienie bezpieczeństwa w szkole. Oczywiście jest, że lepiej zapobiegać, niż „leczyć”, dlatego na szczególną uwagę zasługują działania prewencyjne. Nawet jeśli w danej placówce nie ma problemu przemocy, to nigdy nie można być pewnym, że w przyszłości on się nie pojawi. Dlatego przede wszystkim, punktem wyjścia jest dobro dziecka, którego cechy mogą „prowokować” agresora do aktywności. Wiadomo, że najwięcej aktów przemocy dzieje się na terenie szkoły, głównie w jej murach. - Bo rozkład pomieszczeń niejednokrotnie sprzyja „ukrytemu” prześladowaniu, dokuczaniu, czy biciu się dzieci. A przez pełnione określone funkcje, są trudne do kontroli. Przykładem takich pomieszczeń są łazienki i szatnie (szczególnie te, w których uczniowie przebierają się przed i po zajęciach wychowania fizycznego), gdzie stosunkowo częściej dochodzi do aktów agresji²⁰. A zatem istotnym elementem służącym poprawie bezpieczeństwa dzieci, jest zainstalowanie monitoringu na terenie szkoły, zwłaszcza w miejscach „wymykających” się spod kontroli nauczycieli. W ten sposób większość pomieszczeń będzie pod obserwacją, a w przypadku nadużyć są dowody w postaci nagrań²¹. Agresor nie będzie już anonimowy, a to zabezpiecza przed nieakceptowanymi społecznie zachowa-

---

²⁰ Doskonały obraz zachowań zagrażających bezpieczeństwu dziecka pokazuje film reżyserii Ilmar Raag pt.: „Nasza klasa” z 2007 roku.

²¹ A. Krasnosielski, K. Dmitruk-Sierocińska, „*Nim...*”, j. w.

niami²².

Kolejnym środkiem zapobiegania agresji, jest zwiększenie dyżurów nauczycieli podczas przerw. Obowiązek ten powinien również spoczywać na innych osobach zatrudnionych w szkole (personel pomocniczy, osoby dbające o czystość w szkole lub/i osoby pracujące w szatni). Dzięki wielości osób patrolujących przydzielone sobie sektory szkoły, „ukryte” stosowanie przemocy nie powinno mieć racji bytu.

W trakcie zajęć wychowawczych powinny być prowadzone rozmowy na temat agresji, mobbingu, oraz innych form wrogich zachowań, narażających zdrowie oraz dobre samopoczucie dzieci. Działania te należy kierować w celu uwidocznienia negatywnych skutków społecznego zachowania, nie tylko dla sprawców, a przede wszystkim dla ofiar szykan. To one powinny mieć szczególną świadomość istnienia form pomocy, z jakich mają prawo korzystać. Sprzyjającym tego typu rozmowom musi towarzyszyć odpowiednia atmosfera. Mogą one być realizowane w dużym kręgu, co sprzyja wzajemnym interakcjom, ułatwia wymianę poglądów, uwag, spostrzeżeń, a przede wszystkim spaja grupę, tym samym dając poczucie przynależności.

W szkole musi funkcjonować specjalny adres e-mailowy, gdzie każdy może zgłosić problem. Powszechność Internetu zapewnia anonimowość, co również może ośmielić do działania i odważnego pisanie o problemach własnych lub kolegów. Skutecznym rozwiązaniem w wielu szkołach jest wywieszenie niewielkiej skrzynki na kartki. Będzie to przydatne osobom nie mającym dostępu do „nowych technologii”. W każdej z tych sytuacji uczeń powinien otrzymać natychmiastowe wsparcie. Może zdarzyć się tak, że dziecko zgłosi swój problem bezpośrednio nauczycielowi. Takim sytuacjom sprzyja otaczająca dziecko życzliwość ze strony nauczyciela. Zaufanie budowane przez długi czas, burzy bariery i tworzy atmosferę otwartości w chęci do nawiązywania (przecież dość bolesnych) rozmów. Koniecznie, na początku „takich” spotkań, trzeba powstrzymać się przed „wyciąga-

---

²² E. Aronson, T.D. Wilson, R.M. Akert, *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Zysk i S-ka, Poznań 1997, s. 367-368.

niem” z podopiecznego informacji o całym procederze. Już samo zgłoszenie się do dorosłego może powodować stres. W takim wypadku rolą nauczyciela jest jego niwelacja, a nie kumulacja. Dlatego należy pamiętać, że jeśli uczeń nie chce, nie musi brać czynnego udziału w procesie zapobiegania agresji, pozostając tym samym „na uboczu” całej tej sytuacji²³.

Równie istotnym elementem działań profilaktycznych jest ścisła współpraca między szkołą a domem ucznia. Tu na szczególną uwagę zasługują wywiadówki i dni otwarte (można umówić się wpisując ich terminy w zeszyt kontaktów, który powinna mieć każda klasa). Podczas ich trwania można prowadzić pedagogizację rodziców uwrażliwiając ich na powagę opisywanego tematu²⁴. Na takich spotkaniach przekazujemy informacje dotyczące problemu, jakim jest agresja oraz jej szczególnych form przejawu, jak np. mobbing. Ważne jest wielowątkowe omówienie tego obszaru i przedstawienie strategii radzenia sobie z przemocą. Jest rzeczą oczywistą, że nie każdy wychowawca jest kompetentny w tej materii, bo w praktyce funkcje opiekunów grupy mogą pełnić nauczyciele rozmaitych przedmiotów, którzy na studiach mieli zaledwie krótki blok przygotowujących ich do pracy z dziećmi. Dlatego należy posilkować się wiedzą pedagoga szkolnego (reeducatora) i współpracować z poradnią psychologiczno-pedagogiczną. Dodatkowo na wywiadówki koniecznie trzeba zaprosić osoby prowadzące programy dotyczące przeciwdziałania przemocy w placówkach edukacyjnych²⁵. A także zaproponować rodzicom uczestnictwo w warsztatach na terenie poradni, np. „Przyjaciele Zippiego”, „Spotkania dla rodziców mających problemy z trudnymi zachowaniami dzieci”, „Grupy młodzieżowe”, „Już wiem co robić”, „Program Przeciwdziałania Przemocy - Stop” czy „Mediacje w rodzinie i grupie”, oferta jest naprawdę okazała.

---

²³ A. Krasnosielski, K. Dmitruk-Sierocińska, „*Nim...*”, j. w.

²⁴ E. Drozd, *Rodzina podmiotem kształcenia ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, w: J. Głódkowska, *Dydaktyka specjalna w przygotowaniu do kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, APS, Warszawa 2010.

²⁵ A. Krasnosielski, K. Dmitruk-Sierocińska, „*Nim...*”, j. w.

Kolejną propozycją jest utworzenie wewnątrzszkolnego, wieloetapowego programu szkolenia nauczycieli, pedagogów i psychologów. Warto korzystać z propozycji poradni i uczestniczyć w treningach nt. „Negocjacje i mediacje w szkole”, „Rozwiązywanie konfliktów w szkole”, „Sieć Pomocy Dzieciom” czy „Superwizje”.

Następnym ważnym obszarem jest proces scalania grupy rówieśniczej, odpowiadający za poczucie własnej wartości i godności wszystkich jednostek. Skupienie się na relacjach między dziećmi jest tu priorytetem i odpowiada za klimat panujący w grupie. Nauczyciele uwidaczniając pozytywne cechy uczniów przyczyniają się do uatrakcyjnienia ich na arenie klasy.

Strzałem w „10” może okazać się zachęta dzieci do uprawiania sportu lub szeroko pojętej rekreacji (np. turystyka lub chociażby tańce). Menu szkólek, treningów, instruktorów jest naprawdę bogate i każdy adept może znaleźć w nich coś dla siebie. Pozwoli to podnieść „wartość” dziecka, przez zwiększenie sprawności fizycznej. Umożliwi mu to np. w sposób pozytywny zaistnieć w klasie. Dajmy na to rekreacyjne ale systematyczne pływanie, podnosi odporność, sprawność i wytrzymałość dziecka. Uprawianie sztuk walki zapewni siłę i pewność, a w razie problemów, ataku agresorów, zapewni skuteczną samoobronę. Świadomość swojej kondycji fizycznej skutkuje poczuciem pewności siebie, podwyższeniem samooceny i tym samym nie dopuszcza do potencjalnych ataków innych uczniów²⁶.

Podsumowanie

Powyższe przykłady stanowią jedynie propozycje, mogące zapewnić dzieciom poczucie bezpieczeństwa i spokoju w szkole. Ważnym, o ile nie najważniejszym elementem programu prewencyjnego i profilaktycznego, mającego na celu zapobieganie i niwelację zjawiska przemocy w szkole, jest zaangażowanie się w bezpieczeństwo kadry dydaktycznej oraz innych osób pracujących w tej instytucji. Bez ich zainteresowania, przekładającego się na szybką interwencję, w razie

---

²⁶ A. Krasnosielski, „*Dream...*”, j. w..

sytuacji wymagającej takiego zachowania, pełnienie dyżurów nie będzie miało większego sensu. Zaistnienie ewentualnych oznak agresji powinno od razu zostać zgłaszane do wychowawcy, a w szczególnych przypadkach do szkoły powinni być wzywani rodzice (koniecznie trzeba prowadzić dialog na linii szkoła - dzieci - rodzice). Odpowiedzialny i zaangażowany w wychowanie młodego pokolenia nauczyciel, jest w stanie zadbać o prawidłowy rozwój swoich podopiecznych. Bez wykazania zainteresowania z jego strony, na nic zadadzą się jakiegolwiek programy, czy to zapobiegające, czy to niwelujące negatywne zachowania wśród uczniów²⁷.

Pamiętajmy, przemoc jest zjawiskiem społecznym. Nie występuje w ukryciu, a o jej istnieniu wie każdy, chociaż nie każdy chce o niej mówić. Działania zapobiegające negatywnym zjawiskom w szkole, powinny przyczynić się do aktywizacji wszystkich osób, przez co temat przemocy zostanie odpowiednio naświetlony. Wówczas nie zamiata się już problemu pod dywan tylko uruchamia łańcuch skomplikowanych i skutecznych działań²⁸.

Literatura:

- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Zysk i S-ka, Poznań 1997.
- Crossa D., Monksa H., Halla M., Shawa T., Pintabonaa Y., Ercega E, Hamiltona G., Robertsb C, Watersa S., Lestera L., *Three-year results of the Friendly Schools whole-of-school intervention on children's bullying behaviour*, w: "British Educational Research Journal", 2011 nr 1.
- Dmitruk-Sierocińska K., *Bullying w szkole*, w: „Edukacja i Dialog”, 2004 nr 4.
- Dmitruk-Sierocińska K., *Bullying wśród uczniów - charakterystyka zjawiska i jego skutki*, w: „Opieka-Wychowanie-Terapia”, 2004 nr 1/2.
- Kosewski M., *Wartości, godność, władza*, Wizja Press & IT, Warszawa 2008.
- Krasnosielski A., „*Dream team*”, czyli jak stworzyć zgraną klasę?, w: „Głos pedagogiczny”, 2012 nr 36.

---

²⁷ J. R. Polanin, D. L. Espelage, T. D. Pigott, *A Meta-Analysis of School-Based Bullying Prevention Programs' Effects on Bystander Intervention Behavior*, w: "School Psychology Review", 2012 nr 1.

²⁸ D. Crossa, H. Monksa, M. Halla, T. Shawa, Y. Pintabonaa, E. Ercega, G. Hamiltona, C. Robertsb, S. Watersa, L. Lestera, *Three-year results of the Friendly Schools whole-of-school intervention on children's bullying behaviour*, w: "British Educational Research Journal" 2011 nr 1.

Krasnosielski A., Dmitruk-Sierocińska K., „*Nim będzie za późno*” – zapobieganie powstawaniu zjawiska przemocy w szkole, w: „Wychowanie na co dzień”, 2012 nr 3.

Krasnosielski A., Dmitruk-Sierocińska K., *Jak skutecznie zniwelować mobbing w szkole?*, w: M. Baranowska-Szczepańska, J. Karwat, *Bezpieczeństwo współczesnego świata. Edukacja, media i kultura*, Matuscula, Poznań 2011.

Krasnosielski A., *Funkcja zaspokajania psychicznych potrzeb pracowników w skutecznym zarządzaniu*, w: *Human potencial management in a company*. Zbornik vedeckych prac, Banská Bystrica (Słowacja) 2012.

Krasnosielski A., *Mobbing w środowisku szkolnym – ofiary, sprawcy, skutki*, w: „Dyrektor szkoły”, 2011 nr 5.

Marynowicz-Hetka E., *Pedagogika społeczna jako dyscyplina pedagogiczna: stan i perspektywy*, UŁ, Łódź 1998.

Olweus D., *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?*, Jacek Santorski & CO, Warszawa 2007.

Polanin J. R., Espelage D. L., Pigott T. D., *A Meta-Analysis of School-Based Bullying Prevention Programs' Effects on Bystander Intervention Behavior*, w: “School Psychology Review”, 2012 nr 1.

Terlecka W., *Role społeczne w życiu dziecka przedszkolnego*, w: K. Lubomirska, *Jakość życia dziecka. Relacje pomiędzy dzieckiem, nauczycielem i szerszym środowiskiem społecznym*, Polski Komitet Wychowania Przedszkolnego, Warszawa 1994.

(Un)safe school

Aggression among pupils has a very negative consequence on their development. Therefore in this paper we present a problem of violence among children. We present effective methods of preventing some kinds of aggression among children.